

EESTI TRÜKITÖÖSTUSE KUUKIRI
1. NUMMER :: AUGUSTI-KUUL 1922 :: 1. AASTAKÄIK

Nr. 1

AUGUST

1922

SAATESÕNAKS.

Enam kui üks kord on trükialal töötajate kitsamas ringkonnas kõne all olnud oma eriala käsitava ajakirja soetamise küsimus. Enam kui üks kord on selleks sulg kätte wõetud, et nimetatud ajakirjale saatesõna kirjutada, kuid olude teisitikujunemisel on see ikka teostamata jäänud. Kas tegeliku sammu astumiseks ärawõitmata takistused ees on olnud, jäägu siin harutamata, öelda wõib siiski, et oludele etteheitmiswääriliselt awar määramiswõimalus asja kohta on jäetud.

Aeg sammub aga oma rada, waatamata meile mõõduandwate olude peale, seades üles igale tema erialale wastawates piirides kord-korralt suurenewaid wõimiskatseid. Ja meil, kel osaks saanud surnud kirjamärkide kaoses askeldada, neid korrapäraselt ridadesse seades, ei peaks põhjust olema arwamiseks, et ülemal öeldud lause meid vähem riuwaks kui kedagi teist. On see aga nii — pole järeldusi raske teha.

Ei pea ennast rahustama teadmisega, et kõigil eritöö rühmadel oma ajakirja pole. Tõsi on, et ei ole, kuid tõsi on ka see, et sellest suurt puudust tuntakse, ja lõpuks, kas peame meie siis wiimastena seda omale soetama? Liitati on eriti meil tükk tungiwat tööd ära teha, mis perioodilise ajakirja kaudu tuntawalt kergendatud on.

Arwatawasti ei waidle keegi, kes asja erapooletult wõtab, sellele wastu, et „Gutenbergi kunst“ meie juures mingisuguse

„tupiku“ taha peatama on jäänud, mis omalt poolt tagajärgi esile toob, millede üle tõsiselt peab järele mõtlema.

On üldiselt selge, et loomulik arenemine alati tihedalt seotud on edusaawutusega sel wõi teisel tööalal; s. t. tööd tehes omandatakse kogemusi, leitakse wõimalusi seda paremini ning ajanõuetele wastawamalt teostada. Käegakatsutawamad tagajärjed, mis pikema aja kestes esile peawad tulema, on kõigepealt walmistus-tempo kiirenemine wähemal määral, suuremal määral aga walmistatawa asja üldine ilme, mis ajajooksul wabanema peab tehnilistest wigadest, saades kaunimaks ning ajanõuetele wastawamaks.

Kui nüüd julgust wõtaksime ja enestelt küsiksime, missuguseid tagajärgi meie siis selles suhtes oleme saawutanud. On ju trükitööd meie juures samuti päew-päewa kõrwal jätkatud, järjelikult peaksime arenenud olema. Seisukord on waid sootu wastupidiseks kujunenud. Ei tarwitse wõrdlusi tuua wäljamaa tööde näol — neist oleme wõrratu kaugel, — jätkub, kui wõtame selleks omamaa töid, mis tehtud aastat 5—8 tagasi. Mul pole õigust asja üldustada, wõin siiski julgesti öelda, et enamjao praegusaja tööde juures ei saa tunnustada endist püüdu korralikkuse ja hoole poole. Tundub, et tööst on katsutud kui kõige raskemast ja tüütawamast koormast lahti saada ülepeakaela.

Milles seisab siis õieti selle nähtuse põhjus?

Eesti trükitööliskond, mis nagu iga teinegi erirühmitus üldisest töölisteperest arusaadawail põhjustel ilma tuntawa wapustuseta wastmöödunud aastate möllust ei suutnud wälja tulla, askeldas kuni wiimaste aegadeni kokkukuhjunud päewaküsimuste kallal, ning kaldus seejuures weel ülikeeruliste probleemide lahenduskatsetele, jättes osalt wõi täiesti waesekslapseks oma otsekoheste ülesande.

Tõrjun eemale arwamised, mis muidu kergesti pinda wõiksid wõtta, nagu oleks mul eesmärgiks selle kirjutusega ühele wõi teisele waatele oma poolehoidu awaldada. Asun nende ridade kirjutamisel selgel seisukohal, ning katsun igasugusest poliitikast sada penikoormat eemal seista.

Nagu juba tähendasin, on Eesti trükitöölised õieti wähe tähelepanu ohwerdanud oma harimisele tööoskuse suhtes. Teatawas

hasardihoos küsitawa selgusega sihtide poole rühkides pole aega olnud mõelda tehnilise harimise tarwilikkuse peale, pole püütudki kaalumise alla võtta tõsiasja, et töösukeses võimalikult kõrgemale tõusmine hoopis kindlamaid tagajärgi aitab saavutada.

Kümnest näitusest tarwitseb ainult ühte kui kõige olulisemat tuua, et ülemaal öeldut põhjendada.

Wõtame kas wõi läinud aegade töötasu ja wõrdleme seda praegusega. Tundub wahet! Mõtletja inimene leiab selle põhjuse isegi, ei ole minu ülesandeks seda selgitada; ütlen ainult niipalju: töö on tasu määraja, ning kriipsutan selle lause siinkohal alla.

Et tekkinud uimastest seisukorrast wälja pääseda, peab ennast tõsiselt „kätte wõtma“. Peab „läbi katsuma“ alaliselt korduwad etteheited, mis tulewad tööandjate ja töötellijate poolt, et meie töölised suuremas enamuses oma ülesannetele ei wasta, et nad tööst ei hooli, ja walguwad paremad tööd sellepärast piiri taha.

See on esimene ja suurem põhjus, millega käesolew broshüürike oma ilmumist õigustab.

Teiseks ja peaaegu sama tähtsusega põhjuseks on õpilaste olukord. Kui seda õrna asja waatlemise alla võtta, siis põrkame kohe kokku küsimusega: mis oleme selleks teinud, et noormehele, kes trükitöö omale elukutseks walinud, tema eesmärki lähendada? Mis on üldse selleks tehtud, et õpilane peale nelja-aastast „õpiaega“ julgesti igasuguse töö kallale wõiks asuda? Õnn, et n e m a d seda ei küsi!

Ei taha siinkohal harutama hakata, kes nimelt õpilase edukast arenemisest enam huwitatud peaks olema, kas teine tööline wõi tööandja. Üks on waid selge: nendele on tarwis jõudumööda abiks olla.

„Argipäewane oleng“ tähekasti juures ei paku selleks kuigi soodsaid tagatise; sellepärast jääb tarwilise teadmise ja oskuse kindlustamises praktilise töö kõrwal (ka kooli kõrwal) trüki kaudu edasiantawale sõnale ikkagi esimene koht. Meil puudub waid säärane trükisõna. Ja kui tahetakse, et see kõigiti otstarbele wastaw saaks, siis pole praeguse seisukorra juures mingisuguseid eeldusi selle kokkuseadmiseks ning wäljaandmiseks.

Wõtame kõigepealt oskussõnade küsimuse. Wõimata on isegi ette kujutada, missuguna näeks eestikeelne õperaamat välja, mille selgitavast sisust wast kümnendik osa oleks wõõrakeelne. Kuigi nende wõõrakeelsete sõnade tähendus trükikoja õhkkonda sattunule harjumuse teel ajajooksul arusaadawaks saanud, on nende tarwitamine praktilises elus siiski ebakohane, mida igauks isegi hästi teab, kellel igasuguste „auslussidega“ ja „pleistejedega“ tegemist tuleb teha.

Järjekult on meil waja kõigepealt luua ja korraldada oma-pärased hästi tabawad oskussõnad.

Muu seas wõib tähendada, et ka ses suhtes mitmel puhul komisjone ellu on kutsutud, kuid nende töö tagajärgedest ei tea eemalolija midagi. Siin on hädasti ajakirja weergu waja, kus neid wõiks arutada, sõeluda ja lõpuks üldiseks wastuwõtmiseks soowitada.

Wälja minnes seisukohalt, et wõimalikult kõigis ettetulewais tehnilistes küsimustes Eesti trüki-ilmast tulewikus ühtlast ja kindlat joont leida, et kindlustada algajate teadmisi ning arendada oskust, alustab „Töö ja ilu“ ilmumist, wõttes oma peale teerajaja osa, — osa, mis tänamata ning kerge pole. Sellepärast tuleks ka wõimalikkude esialgsete puudustega kui paratamatusega leppida; liiati on nende kõrwaldamine lähema aja päewakorda wõetud, mil selgub, kuiwõrd asjaosalised „Töö ja ilu“ ilmumisest huwitatud on.

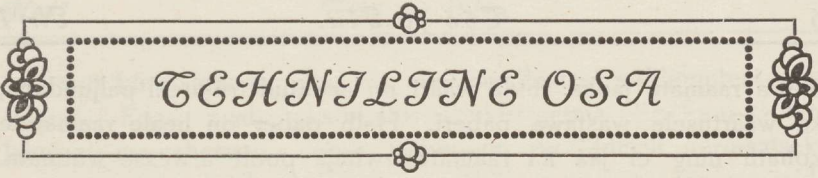
Käesolew nummer, mis nii kaugele on saanud, et trükimasina kogumislaualt lugeja lauale wõib rännata, warjab endas optimistlist arwamist, et ta mitte wiimaseks ei jää, waid järgmisel kuul isegi täielikumal kujul ilmub. Läbiwiidaw on see siiski teatawa toetuse waral nii ühelt kui teiselt poolt. Sellepärast tehku igauks omale moraalseks kohuseks jõudumööda „Töö ja ilu“ sisu tõstmiseks kaasa aidata, tema eesmärgile wastawat materjaali kogudes ja seda toimetaja aadressil („Ühiselu“ trükikoda, Tallinnas) ära saates.

Olgu algupärased tööd wõi ümberpanekud, mis käsitawad trükitehnikat, pildid wõi joonistused, mis ühenduses on töösuse ja -ilu tõstmisega trükitoõliste keskel, kõik leiawad „Töö ja ilu“ lehekülgedel esimeses järjekorras ruumi.

Tallinnas, augusti-kuul 1922.

Wäljaandja.

TEHNILINE OSA

RAAMAT.

P. C-mann.

Järgnevat artiklit, mis „Töö ja ilu“ esimese numbriga alguse saab, on kawatsetud pikema palana mitmest numbrist läbi viia. See kirjutus käsitaks raamatu saamist algusest lõpuni neis piirides, mis raamatutööstus trükikojale määrab. Harutusele tuleksid kõik tehnilised küsimused alates elementaarsemaid, mis raamatu ladumisel, ladu murdmisel, trükikorda seadmisel ja trükkimisel võiksid ette tulla.

Et käesolew artikkel peaaesjalikult neile noortele on määratud, kellele trükikoja olud tarwiliselt tuttawad, jätan kõrwale sissejuhatuse abc-piirides, ning asun otse asja juure.

Meie ees on mitme, sisu ja kuju poolest täiesti lahkuminewa raamatu käsikirjad (originaalid). Nimilehed (tiitellehed) paneme esialgul kõrwale; samuti jätame ka käsikirja järele poognate arwu wäljaarwamise pärastiseks. Wõtame nendest järjekorras ühe; see on romaan.

Edaspidi, kui nõutakse, kohustame endid kirja ja kausta (formaadi) suhtes tellija ja tööjuhataja näpunäidete järele talitama, seekord waid asume töö juure igasuguste wõimaluste piirides — wabalt, olles seejuures huwitatud asja heast kordaminekust.

Et ladumisele asuda, peab, loomulikult, teada olema lehekülje tekstiruudu laius. Seda ei saa aga enne kindlaks teha, kui trükkimisele määratud raamatu jaoks paber walmis pole waadatud. Sellepärast huwitab meid ka paberi suurus ning isegi selle sort ehk headus. Sest ülekohus oleks, näituseks, tarwitada peenikest, ornafoonelist kirja, kui teada on, et trükkimisele tuleb odaw puupaber, mis eneses rohkesti puuklimpe sisaldab. See oleks, liialdamata öeldud, trükitähele otse puuga pähe löömine.

Nii siis, mõtleme paberivalikul trükikirja peale; mõtleme isegi trükkimise peale, s. t. kui me trükihinda kõrgeks ei taha ajada, siis walime paberi siledamaist sortidest. Wäga karwane ja halvasti liimitud paber tarwitab poole enam trükimusta kui sile ja see pannakse ju kõik tellija arwesse. Wõtame sellepärast töös-

olewa raamatu jaoks, mida väärt on arvatud trükiteel paljundada, ka väärtusele wastawa paberi. Halb paber on heale raamatule kohatu ning ei jää ka raamatutarwitaja poolt arwesse wõtmata. Keskmise paksusega, mõõdukas headuses, puuklimpidest puhas trükipaber, mille poogna suurus 52×84 cm, on meile kõigiti kohane. Seda kuuteistkümneks osaks murdes saame soowitawa kausta, 13×21 cm, mille järele endid ladumiseks „sisse seame“.

Paberitööstust, kui trükitöolist huwitawat tööharu, käsitame edaspidi eriartiklis täielikumalt.

Nüüd määrame tekstiruudu suuruse, s. o. lehekülje ladu laiuse ja kõrguse. Kuid mitte juhuslikult — ükskõik kuidas, waid wõimalikus kokkukõlas paberi suurusega ja kirja ning laotawa raamatu iseloomuga. On tekstikiri kraadi poolest wäike ja tüseda pildiga, s. o. jämedajooneline, seejuures read tihedalt kokku litsutud, wõib tekstiruut suurem olla kui juhtumisel, kui see suuremast, awarama pildiga kirjast laotakse ja seejuures read ühe, kahe wõi enam punktiga harwendatakse.

Soowitaksin siinkohal wahet teha harwenduse ja sõrenduse wahel. Harwendusega wõiks ära tähendada ridade eemaldamist üksteisest reakiilude (Regletten, шпoны) abil, kuna sõrenduse all sulurite (spatium) abil sõrendatud sõna tuleks mõista. Praegu tarwitatakse mõlemaid sõnu ühe mõiste wäljenduseks, näit.: „meie harwendus, meie sõrendus“.

Kirja juure tagasi pöörates otsustame järgmiselt: Romaan on määratud laiemale lugejaringkonnale, sellepärast olgu see laotud kirjast, mis kõigile hästi tuttav. Meie ajalehed, kui suurem osa loetawast trükisõnast, tarwitawad järjekindlalt fraktuur-kirju, ning wõimaldawad nim. kirjatüübile domineeriwa seisukoha. Wõtame sellepärast ka oma raamatu jaoks fraktuur-kirja ja nimelt korpus-kraadilise.

Korpus (ka garmond), kui trükikirja suuruse nimetus, on järjekorras seitsmendal kohal alates kõige wäiksemast suuruskraadist (diamant = 4 punkti, perl = 5 p., nonpareille = 6 p., colonel = 7 p., petit = 8 p., borgis = 9 p. ja korpus = 10 p.), ning täidab nõudeid, mis arstlisest seisukohast ette kirjutatud: nimelt peab kirjapilt, et see lugeja silmale mitte poleks koormaw, kõige vähemalt

1½ mm kõrge olema, ning 3/10 mm jämedustest põhijoontest koos seisma. Edasi peab teksti- ehk sisukiri jätma 2½ kuni 3 mm lauseid reawaheruume. See waheruum on üldiselt normaalseks tunnustatud ja mõõdetakse kirjarea põhijoontest, s.t. joontest, mida moodustawad „sabadeta“ tähed, nagu *acemno* jne.

Selleks, et read hästi ülewaatlikud oleksid, ja et silm mõttega parajal määral sammu wõiks pidada, peab kiri reapikkusele seda-wõrd wastama, et sellest vähemalt 1½ tähestikku ritta mahuks.

Nagu trükikiri praktilisest seisukohast waadates hõlpsasti loetaw olgu, peab see kunstilisest seisukohast ilus olema. On kirja-pilt põhjendatud ainult sirgetele, pikki-põiki käiwatele joontele, siis tundub seesugune kiri pikema rea lugemisel tüütaw ja igaw. Nii-samuti teeb rohke ümarikkude joonte tarwitamine kirja rahutuks ja raskelt loetawaks. Kuldsel keskkohal nende kahe äärmise tüübi wahel asub nn. *antiqua-kiri*. Selle õiged jooned, mis pehmelts painduwate lookadega ühendatud, mõjuwad lugeja silmale rahustawalt ning on ühtlasi kaunid.

Fraktuur-kiri, mis aastal 1517 Saksamaal, Nürnbergi linnas Hans Schönsperger'i poolt esimesena tarwitusele wõeti, ei wasta küll igakülgselt *antiqua-kirjale*, püsib waid siiski elujõulisenä, ise-ärani sakslaste juures ja muidugi ka rahwaste juures, kes teatawal määral sakslaste mõju all olnud. Fraktuur-kirja heaks küljeks wõiks pidada wast seda, et ta oma kitsuse tõttu vähem ruumi wõtab, ning sel kombel paber maksimumini kasutatakse.

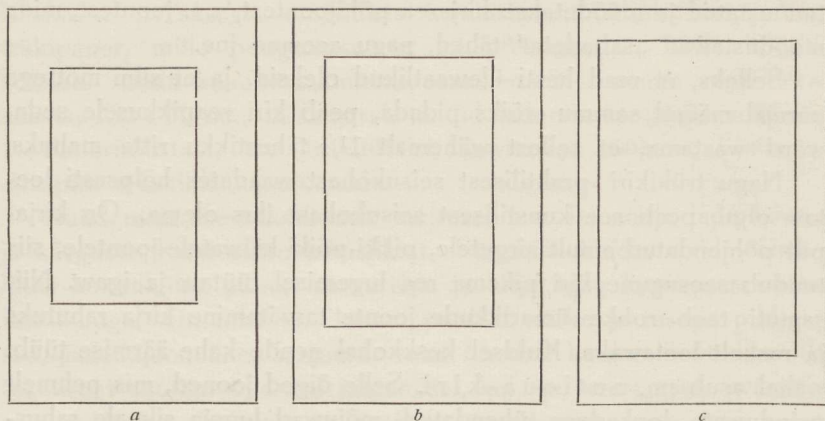
Kuna meil mitmesugustel põhjustel fraktuur-kirjast mõõdapääsemine kerge pole, jätame selle tulewiku ülesandeks ning tarwitame oma romaani ladumiseks fraktuuri.

Korpus-kiri, nagu ülemalpool nägime, pretendeerib oma paraja suurusega normaalse, õieti keskmise koha peale ning wõimaldab selle tõttu keskmise tekstiruudu tarwitamise. Keskmise ehk normaalse tekstiruudu all tuleks mõista niisugust, mis lehekülje kogupinnast poole oma alla wõtab.

Soowitaksin siinkohal kolme põhiwahekorda paberi ja tekstiruudu wahel, nimelt: 1:2 normaalse wahekorranä, mida ilukirjanduses wõiks tarwitada (w. kujut. 1 b); 2:3 äärmise suurusena, mis kooli- ja õperaamatutele kohane (kujut. 1 c), ning lõpuks 1:3 kõige

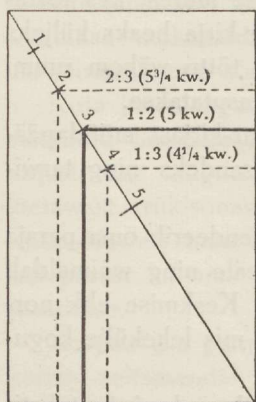
wäiksema tekstiruuduna (kujut. 1 a). Teadagi on kõrwalekaldumised cicero piirides arusaadavad, kuid põhimõtteliselt neist wahekordadest kinnihoidmine poleks igal juhtumisel mitte üleliigne.

Kujutus 1.

Parempoolsed leheküljed $\frac{1}{16}$ loomulikust suuruselt (13×21 cm) a — tekstiruut katab $\frac{1}{3}$ lhk. pinnast, b — $\frac{1}{2}$ lhk. pinnast ja c — $\frac{2}{3}$ lhk. pinnast.

Sellest põhimõttest välja minnes määrame tekstiruudu suuruse järgmiselt: Laotawa raamatu jaoks väljavalitud paber oli, nagu mäletame, kuuteistkümneks osaks kokkumurtuna 13×21 cm suur ja moodustavad need mõõdud raamatu lehekülje. Tõmbame lehekülje nurgast nurka diagonaali (kuj. 2); jagame selle keskelt pooleks ning ülemise poole wiieks ühesuuruseks osaks. Numbritega 2, 3 ja 4 märgitud jagamiskohti külje ja otsajoonest tulewate perpendikulaaridega ühendades saame tekstiruudu mõõdud, mis wäikese wahega ülemaloodud wahekordadele wastawad. Nii, näit., piirawad jooned, mis nr. 4 juure kokku jooksewad, $\frac{1}{3}$ lehekülje kogupinnast; nr. 3 juure — $\frac{1}{2}$ lhk. ja nr. 2 juure — $\frac{2}{3}$ sellest.

Kujutus 2.

Käesolewal juhtumisel jääme keskmise, kui kõige enam meie raamatule wastawa suuruse juure peatama ja tellime selle laiuse

kohaselt, s. o. 5 kwadraadi peale oma käsiku (käsik = Winkelhaken, верстатка), mille järele ladumisele asume.

Lubatagu enne, kui edasi läheme, ülemaltoodud tekstiruudu mõõtmise „süsteemi“ mõne sõnaga põhjendada.

Kuni tänapäevani on meie trükikodades tekstiruudu mõõtude määramise viis enamasti kaunis kobaw. (Oleks hea, kui siin eksin.) Antakse, näit., formaat (paber) trükikotta. Pole isik, kelle määrata on mõõdud, mitte küllalt „tabawa“ silmaga, seab ta mõõdupuud pikki ja põiki paberile ning kahtleb: „teab nüüd, kas aitab se'st laisest, wõi paneks õige weel juure; wõi ehk on seegi juba liig lai“ jne. Kui ta lõppude-lõpuks usaldab peatama jääda mõningate juhusliste mõõtude juure, mis pahatihti mingisuguses kokkõlalises wahekorras ei üksteisega ega paberiga pole, on tema iseteadwus rahuldamata weel pealegi. Miks ei wõi, näit., tulla tellija ja ütelda, et see ja see mõõt oleks wõinud ikka pisut laiem wõi pikem olla, ehk wastupidi.

Et säärasel juhtumisel wõetud mõõtusid tarwiliselt põhjendada, on ainult „äränägemisest“ ehk „maitsest“ liig vähe. Koguni iseasi on, kui käiakse kindlaksmääratud reeglite järele; neid tunnustab igaüks, ja on ka reeglipäraselt tehtud töö väljaspool arwustust.

Tahaksin sellepärast kindlasti loota, et eelpool käsitatud mõõtmiswiis tekstiruudu küsimusse soowitawa ühtluse tooks ja seda tarwiliselt aitaks lahendada. Esiteks hoitaks selle läbi ära iga-sugused ebaõnnestunud juhuslikud mõõdud ja teiseks läheneksime reeglitele, mis tähtsuseta pole raamatu ilu saawutamiseks.

Järgmises numbris algame ladumisega ning selgitame sealjuures ladumise seadusi ja teisi ette-tulewaid küsimusi.

Käesolewas artiklis on, nagu wist iga lugeja tähele pani, katsed tehtud omapäraste oskussõnadega esineda. Kuiwõrd see katse õnnestunud, samuti ka tarwitatud sõnade tabawusmäära kindlaks teha ei ole minu kompetentsis. Katsun nende tekkimist oma seisukohast selgitada.

Reakiilud (Regletten, шпона). Arwan, et see sõna kõlalisel halb oi ole; ka wastab tähendus otstarbele. Näit.: tahab kirjaladuja mingisugust wormi nõutawal määral suuremaks „ajada“, siis tarwitab ta eestkätt reakiilusid, neid kui kiilusid kunagi ridade wahel liües. See nimetus wõiks kuni cicero paksuseni maksew olla.

Sulur (spatium) — koguni uus sõna. Sai oma alguse reasulgumise (schliessen, заключать). Laseb ennast tegelikus elus wabalt tarwitada, näit.: kahepunktilised korpus-sulurid, õhukesed sulurid, paksud sulurid; sellest: halvasti sulutud rida, pinguli sulutud rida, ümber sulguma jne.

Käsik (Winkelhaken, верстатка) — tööriist, mis terve päewa jooksul kirjaladuja käest ei lahku. Tundub vähe ülepeakaela wõetuna, tarwitan seda siiski põhimõtte pärast — wõõrastest sõnadest võimalikult mööda minna.

Mõni sõna värwide tähendusest.

Ainetel P. G-mann.

Wärwide tarwitamine, mis enamarenenud maades — trükikunsti seisukohalt waadates — ikka rohkem ja rohkem uusi alasisid, uusi käsitamisiwiise saawutab, on meie juures alles sedawõrd algastmellises seisukorras, et isegi elementaarsem kirjutus selle aine üle õigustatud on.

Täieliku värwide ilu esitamise juures, mis kindlate harmoonia-seaduste peal põhjeneb, on weel tarwilik, et wärwid ka töö ise-loomule wastaksid, waadates värwide sümboolsest seisukohast.

Katsun siin lühidalt mõned näited tuua neist mitmekesistest muljeist, mis üks ehk teine wärw meis püüab äratada.

Punane. Iseäranis sügawa mõjuga wärw. Energia väljendus, soe (kollakas-punane); ettetükkiam teistest wärwidest, tuntawa mõjuga naabrusesolewate värwide peale. Mõjub elustawalt, rõõmustawalt, ärritawalt ning teeb rahutuks inimest ja looma. Paneb mõtlema tule ja were peale. Sümboliseerib armastust, wabadust, kirge, toredust, rahutust ning rewolutsiooni. Suurel pinnal punase wärwi tarwitamine pole soowitaw. Üldse peab punast wärwi selle puhtas seisus tagasihoidlikult wõetama.

Kollane. Samasuguse sügawa mõjuawaldusega kui punane. Ettetükkiam, soe; kõige heledam kirjude wärwide perest. Kunstlise walguse all on walkjas, wärwita. Mõjub lõbustawalt, ärritawalt (punakas-kollane), torkawalt, kisawalt ja kriiskawalt. Suurel pinnal tarwitatuna on wäljakannatamata, iseäranis rohekas-kollane (kadeduse tundemärk). Tuletab meele päikest, kulda ning wiljapõldu. Sümboliseerib rikkust ja hiilgust, on tumedamas kraadis madaluse ja alatuse tundemärgiks. Tugewa kontrastilise mõjuga (kollane, must). Soowitaw wärw vähemate pindade katmiseks, muidugi, kui harmoonia-seadustest kinni peetakse.

Sinine. Kõige tagasitõmbawam ja külmem wärwidest. „Teeb augu paberisse,“ nagu ütleb Prantsuse kunstnik Bonmot. Tumedam wärw kirjude wärwide seast. Mõjub rahustawalt, ühtlustawalt, tõsiselt, waikselt, pidulikult ja sentimentaalselt; on wilu. Paneb mõtlema taewa, wee ja külma peale ning kaugusse. Sümboli-

seerib truudust ja igatsust. Tarwitataw wärw, iseäranis kollasega ühes. On ka suuremal pinnal kohane.

Orange (punakas-kollane). Soojuse, toreduse, lõbu ja elurõõmu tähendusega; rikkust sümboliseeriw. Annab mustaga segatult ilusa pruuni wärwi.

Roheline (sinise ja kollase segu). Looduse põhiwärw (ürgwärw). Pole soe ega külm, on, nii öelda, üleminekuwärw. Mõjub mõnusalt ja rahustawalt. Kõrge puhtuskraadi juures ning naabruses kollasega kaldub kisendawaks, torkawaks; on „mürgine“. Tuletab meele loodust, kewadet ja metsa. On nooruse ning lootuse sümboliks. Wäga tarwitataw wärw, iseäranis ühenduses pruuniga. Annab mustaga segatult ilusa oliiv-rohelise.

Violett (punase-sinise segu). Tähelpanuwäärt wärw, mille tarwitamine piiratud. Pole külm ega soe. Mõjub wäga rahutult; suurel pinnal wastik. Kestew vaatlemine wiib „hullumeelsuseni“. Leina ja kahetsuse sümbol. Walgega segatult (lilla) wõib tarwitada. Sinakas-violett on kullaga ühes wäga „hiilgaw“.

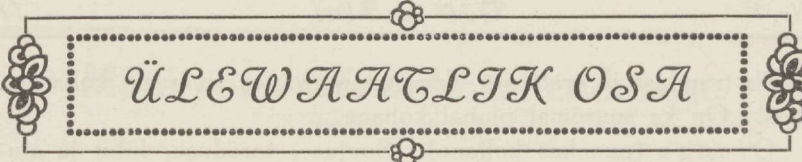
Pruun (kollasest, orange'ist ja punasest). Enam tuntud on: oliiv-pruun, kollakas-pruun, punakas-pruun ja pruun. Rohkesti tarwitataw segawärw oma pehmuse ja waikuse tõttu. Mõjub ka suurel pinnal hästi, iseäranis rohelisega seotult.

Must (täiesti tume wärw). Hõbedaga seotult mõjub tuimalt, leinawalt (halli ja walge paberi peal), sagedasti aga ka ilustawalt, ülendawalt. Punasega ühewääriliste osadena seotult (mitte segatult) on raske ning sunnib kaagi peale mõtlema. Surma ja leina sümbol. Tuletab meele ööd.

Hall. Wärwita wärw, mis asub musta ja walge wahel. Mõjub waikselt, lihtsalt, proosalikult. Ühenduses kirjude wärwidega sagedasti wäga meeldiw. Tuletab meele pilwi ja auru. Laseb naabruses olewaid wärwe hästi mõjule tulla. Wäga tarwitataw wärw, ka suure pinna katmiseks.

Walge. Kõige ettetükkiwam kõigist wärwidest. Külm. Paneb mõtlema lume ja walguse peale. Sümboliseerib puhtust ja süütust.

ÜLEWAATLIK OSA

Lühike ülewaade trükikirjade arenemisest.

J. Weikesaun.

Harilik lehe- ja raamatulugeja jätab enamail juhtumistel tähelpanemata tähtede joonistuse iseäralisused ja tundemärgid, mis ühte kirja teisest eraldavad, koondades kõike oma tähelpanu sisu peale. Seda asjaolu peab kahjatsema, sest kirjatähe iseäralisuste tähelpanemine pakuks palju huwi, pealegi kui wõrdlema hakata mitmesuguseil ajal trükitud töid.

Tähed on trükikunsti algusest peale väga mitmeid muudatusi läbi elanud; isegi wiimase kahekümne aasta jooksul on tähtede „moed“ muutunud. Mis paarkümmend aastat tagasi moe „wiimane sõna“ oli, ei rahulda enam; otsitakse uut, olgugi et see „uus“, nagu kõigi moodide juures, omal ajal moes on olnud ja moest maha jäänud.

Käesolew kirjatükk toob lühikese ülewaate Saksamaa trükikirjade arenemisest wiimase kahekümne aasta jooksul, sest trükitööstuses on meile nimelt Saksamaa oma saadustega mõõduandew.

Trükikunsti algusest peale on kirjatüüpe arendatud niihästi kunstilisest kui ka tehnilisest küljest. 19. aastasaja lõpupoolel oli tehniline külg oma täiusele jõudnud niihästi walamise puhtuse kui ka masinate produktiivsuse poolest, kuid kunstiline külg oli hoole tusse jäetud. Tähe joonistus oli saanud nii öelda matemaatilise selguse ja täpsuse. Kadunud oli igasugune juhuslikkus, mis kogumule annaks enam mitmekesisust.

Selle täpsuse ja kuiwuse wastu tõusid hääled, mis soowitasid tõsta tähtede dekoratiivist wäärtust. Saksa walamisärid hakkasid paremaid Inglis ja Ameerika kirju omandama ja järele walama. Mõõduandwaks sai nõue, et tähe jooned oma jämeduses liig lahkuminewad ei oleks, et raamatu lehekülg oma üldilmes kirju

ei oleks, nagu siimaani, waid hall. Üldiselt nõuti rohkem lihtsust ja tugewust. Püüdes kirju uuendada, tõmbasid walamisärid kunstnikke asjale lähemale, ja seega sündis, et kunstnikud aegamööda kogu kirjatööstuse oma mõjualuseks tegid. Esimesena esines täitsa omapärase kirjaga kunstnik O. Eckmann. Tema kiri ilmus 1899. a. Klingspori äri poolt ja leidis trükitööstuses määratumat tähelpanu. Peab ütleva, et ei enne ega pärast ükski teine kiri säärast laialist tarwitust pole leidnud. Küll ei läinud joonistaja ja wäljaandja soow, Eckmanni kirja raamatukirjana tarwitusel näha, täiesti täide, kuid aktsidents-kirjana leidis ta seda rohkemat lugupidamist.

Steindruck-Schnellpresse

Eckmanni kiri.

Behrensprobe

Behrens-Antiqua

Behrensi kirjad.

8. Kriegsanleihe

Bernhardi fraktuur.

Delitsch = Antiqua

Eckmannile järgnes Saksamaal laialt tuntud [graafik professor P. Behrens. Tema kiri ilmus 1890. aastal sama äri poolt ja leidis samuti rohket tarwitamist, kuigi mitte sel mõõdul kui Eckmanni oma.

Mõlemad kirjad on huwitawad weel selle poolest, et nad oma ilmunisega tähelpanu juhtisid juba kauemat aega tarwituselt ära olnud bastard-kirjade peale. Eckmanni kiri awaldas wõrdlemisi

wähe bastardi tundemärke; ta oli rohkem omapärane, pintsliga joonistatud antiqua; seda enam lähenes bastardile Behrensi oma. Nüüd ilmus mitme äri poolt rida moodsaid bastard-kirju, millest rohkem tarwitamist leidsid „Rundgotisch“ ja kunstnik A. Auspurgi joonistatud „Augsburger“. Kuid ka antiqua-kirja ei jäetud unustusse: 1906. a. ilmus Behrensi poolt algupärane antiqua, mis ka õige rohkelt tarwitamist leidis ja veel praegugi leiab.

Peale Behrensi joonistasid antiqua-kirju veel kunstnikud: Kleukens, Ehmecke, Tiitterlin, Hupp, Bernhard, Salzmänn ja Grimm. Bernhardi kiri on huwitaw selle poolest, et ta wabade silumata joontega tehtud, nagu pintsel on enesest maha jätnud. Säärane kiri nõuab tarwitamise juures oma kohast koredat paberit, mis asjaolu omakorda tema tarwitamist piirab. Sellest hoolimata on Bernhardi antiqua õige rohkesti tarwitatud kiri, nagu ka mitmed teised tematuübilised kirjad; näit.: Colonial, Block, Lo; wiimased kaks on lugupeetud kuulutuskirjad. Ka see wiimane ala leidis aegsasti tähelpanu niihästi kunstnikkude kui ka walamisäride poolt. Waremajad ei tunnud erilisi kuulutuskirju, iga jämedam, massiivsema joonistusega kiri leidis ka kuulutustes tarwitamist.

Kord olles uuendamise teel hakkasid walamisärid uusi kirju walama, mille joonistus tähe jalaga wõrreldes erakorraliselt suur oli, nii et read trükituna peaaegu üksteise seljas olid. Silmapaistwamad teiste hulgas on sel alal Bertholdi ja Krebse äride tooted.

Ka fraktuur-kirjasse puutus uuenduslaine. Mitmed kunstnikud püüdsid temas uusi iseloomustawaid jooni leida; kuid kokkuwõttes peab ütleva, et moodsaid frakture on wõrreldes antiquaga vähem ilmunud, kuigi samal ajal Saksamaal laialine kihutustöö fraktuuri üldisemalt tarwituselewõtu heaks käimas on.

Moodsaist fraktuurest wõiks nimetada rohkem tarwitatawaid Mainzi ja Bernhardi frakture. Nimelt wiimane näib Saksamaal wäga rohkelt tarwitamist leidwat.

Weel on ilmunud nn. gooti-kirju, mis on joonistatud osalt toetades wanadele ajaloolistele algtüüpidele. Säärasteist kirjust on tähelpanuwäärt kunstnik R. Kochi joonistatud ja Klingspori poolt väljaantud „Koch-Schrift“ ja sama kunstniku hiljem joonistatud „Maximilian-Gotisch“. Mõlemad näiwad praegusel ajal rohkem

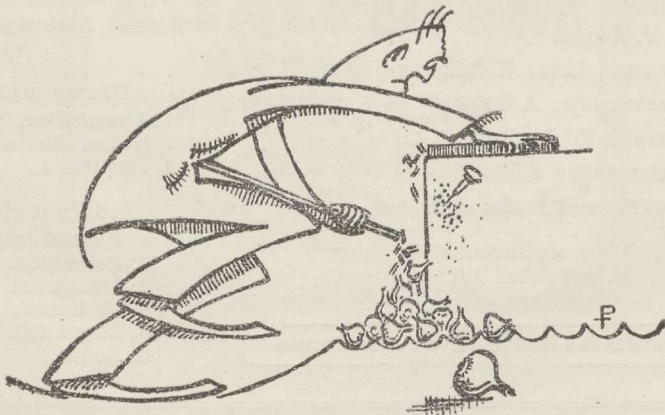
tarvitatud kirjad olewat. Ka leidis wana ajalooline „Original-Schwabacher“ jälle hindamist. Ta anti wälja mitme äri poolt mitmes teisendis; niisama püüdsid kunstnikud uusi, algupäraseid schwabachi-kirju luua, milledest huwitawam oma joonistuse poolest „Schneidler-Schwabacher“ on, mis ilmus 1913. aasta lõpul.

Hiljemini asusid mitmed kunstnikud seisukohale, et kirja wäljanägemine ja iseloom olgu põhjendatud kirjutusriistaga, millega ta kirjutatud (werkzeugmässig). Sama waade leidis aga ka wastuwaidlejaid, kuna trükitähed tegelikult ikka trükitud on, aga mitte kirjutatud. Siiski on ilmunud mitmed kirjad selles waimus, nagu: „Delitsch-Antiqua“, „Belwe-Gotisch“, „Jaecker-Schrift“.

* * *

Juba 1913. aastal ilmusid uue pöörde esimesed tundemärgid. Selgusetu on weel, kui palju uued waated senistest edaspidi lahku lähewad, kuid kaks iseloomulikku joont on tunda: 1) kirjad kalduwad jälle kerguse ja õrnuse poole loobudes siiaaalsest raskusest ja massiivsusest ning 2) wanade, 17. ja 18. aastasaja kirjade uuestiwalamine originaal-matritsede järele ja tarwituselewõtt palju laiemal määdul, kui see sündis olewa woolu algul.

Mis uus wool oma lähemaiks ülesanneteks seab, näitab tulewik.

Tööilu-wõistlused ladujatele.

19. juulil s. a. saatis Tallinna trüki- ja köitmiskoja omanikkude selts oma timber koondunud trükikodadele üleskutsed tööilu-wõistluste korraldamiseks ladujate keskel. See on omanikkude poolt esimene suurem samm tööilisi võistlusteel paremate töötajajärgede saavutamisele wirgutada ja ei jää loodetawasti wiimaseks.

Et see kiiduwäärt ettevõtte kogu Eesti trüki-ilmale huwitusega ei tohiks olla ning ka teisi linnu järelegemisele awateleks, toome selle üleskutse täielikult.

Wõistlustöödeks on üles antud panga aktsia ja kutsekaart järgmiste tingimistega: 1) trükikojad on kohustatud oma töölistele peale tööaja lõppu tarwis-minewaid materjaale ja masinaid tarwitada andma; 2) võistlejale on keelatud klisheede tarvitamine, kuna toonide tarvitamine (oma lõikes) lubatud on; 3) trükkimiseks võib tarwitada kuni kolme wärwini; 4) aktsia peale peab jäetama wähe-malt 3×5 cm suurune ruum Tallinna krediitpanga maja klishee jaoks. Sõnad: „Tallinna Krediit Pank“ on soowitaw trükkida tooni sisse eraldi. Aktsia suurus 22×27 cm; 5) kutsekaart olgu nelikülgne, suurus 10×15 cm, walgel kar-tongil; 6) tööde wiimane äraandmise tähtpäew on 31. august 1922. a.; 7) tööd tulewad saata 25 eksempl. märgusõna all. Iga töö jaoks on määratud kolm auhinda; aktsiatele: I. auhind 4000 mk., II. — 3000 mk. ja III. — 2000 mk.; kutsekaartidele: I. auhind 3000 mk., II. — 2000 mk. ja III. — 1000 mk.

Wõistlusele määratud tööde tekstid on:

Aktsia.

Kutsekaart.

Banque de Crédit de Réval	Dix actions deux milles cinq cents marks	
	10	10
	Tallinna Krediit Pank	
	№ 029001 — 029010	
	Kümme aktsiat igaüks Mk. 250.—	
	Kakstuhat wiissada marka	
	Omanik	
	Juhatus: A. Uibopuu J. Linnamägi V. Kargaja	
	Raamatupidaja: E. Schnicker	
	Laekahoidja: A. Kuusik	
The Credit Bank of Réval Limited	Revaler Kredit-Bank, A. G.	
	Zehn Aktien à Mk. 250.—	
	Zweitausend fünfhundert Mark	
	Põhikiri registreeritud Tallinnas, 10. nowembril 1919. a.	
	Ten shares two thousand five hundred marks	

W. a.

Meil on au Teid paluda meie uute ruumide pidulikust awamisest ja sellele järgnewast pidusöögist osa wõtma tulla. Awamise aktus on 15. okt. 1922. a. kl. 12 p. ja pidusöök kell 9 õhtul.

Austusega

Juhatus.

Päewakord.

Awamikõne.

Ehituse ülewaade.

Terwitused.

Pidu söögid.

1. Külmad toidud.
2. Rammuleem.
3. Linnupraad.
4. Karbonaat.
5. Magus toit.
6. Kohwi.

KÕIK EESTI

TELLIB
OMA
KLISHEED JA
ILUTRÜKITÖÖD

E. TALVIK & K^o

GRAAFIKA
TÖÖKOJAST:

TALLINNAS

WANA POSTI TÄN. 8

TELEF. 810.

IRA

B.K.

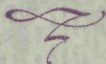

O. A. THOMSON'i KLISHEE-TEHAS

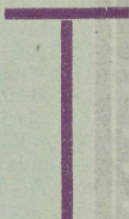
ASUTATUD 1901. A.

TALLINNAS

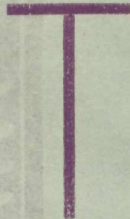
HARJU TÄNAN NR. 28

O A

O A

WALMISTAB IGASUGU TRÜKI-
KLISHEESID PÄEWAPILTIDEST,
JONISTUSTEST, KAARTIDEST,
PLAANIDEST JNE. RAAMATU
KUI KA KIWITRÜKI TARWIS

„Töö ja Ilu“

Eesti trükiteöstuse kuukiri

Ilmub iga kuu 25. kuup. ümber
Üksiku numbri hind 25 marka

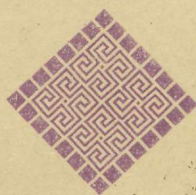
Kuulutusi võetakse vastu ainult trüki-
töö alasse kuuluwaid

1/4 lhk. 1000 mrk., 1/2 lhk. 500 mrk.

Kuulutuste teksti äraandmine mitte
hiljem kui 20. kuupäewal

Ajakirja müügikohtade nimekiri ilmub
järgmises numbris

ADDRESS: Tallinn, Pikk tänav 49,
A.-S. „Ühiselu“ trükikoda

Kaubamaja
G. Pihlakas & Pojad

Tallinnas, Jaani tän. nr. 6

Müüb suužel ja wäiksel arwul:
Kirjutus, post, kontsept, trüki, kaane,
~ album, siidi j. n. e. paberit ~

Pappi — pruuni, walget ja halli;
kartooni — walget ja wärwilist;
köitmiskalinkoori, esilehe ja marmor-
paberit

Kõiki trüki- ja köitmiskodadele
tarwilisi paberi-materjaale

Tellimised täidetakse ruttu ja korralikult

Eesti trükimärmi mabrik Louis Nicot

Tallinnas, Wõrgu tänav nr. 15

Walmistab:

peen-, ilu-, akzidenz-, raamatu- ja ajalehe trüki-
märke kõigis sortides ja hinnas käsipresside,
■ kiirpresside ja rotatsioonmasinate jaoks ■

Kiitrukikodadele — sulgmärmi (Federfarbe), üle-
kande- (Umdruck), nooditrukimärme igas hinnas

Raamatu- ja kiitrukikodadele kirjuid märke,
valtsimasset, hektograafmasset, raamatu- ja
■ kiitruki-märnitsat mitmes kanguses ■

Kuivatusemärnitsat, trükipastat, pesemisevahen-
dit, templi- ja lineerimismärme ■

Laagris alati saadaval:

1-a Ameerika masinaõli, 1-a terpentini j. n. e.